

شناسایی تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل و ارائه الگوی بهینه

مهدی خواجه امیری*: دکتری علوم سیاسی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱

چکیده

پژوهش مذکور به منظور شناسایی تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل در کشور انجام گردیده است که به جهت تصمیم ساز بودن برای مسئولین، تحقیق مذکور از نظر اهداف کاربردی، از نظر داده؛ آمیخته اکتشافی و از نظر نوع مطالعه پیمایش مقطعی و مبتنی بر نوع دلفی است. در نمونه آماری پژوهش حاضر با ماهیت کیفی و با نمونه گیری هدفمند، ۳۰ نفر از خبرگان حوزه ی پدافند غیرعامل و امنیت ملی انتخاب که نظرات آنها به روش دلفی و در سه مرحله جمع آوری گردیده است در انتهای جمع آوری و دسته بندی اطلاعات به دست آمده تعداد نه عامل به عنوان مؤلفه و ۱۴۰ شاخص شناسایی گردید. در ماهیت کمی نیز جامعه آماری پژوهش را دانشجویان رشته پدافند غیرعامل دانشگاه های فارابی و داما و همچنین اساتید خبره کارکنان سازمان پدافند غیرعامل، در این حوزه به تعداد ۲۰۰ نفر تشکیل داده اند که با توجه به محدود بودن جامعه آماری، حجم نمونه به صورت تمام شمار در نظر گرفته شده است و همگی اعضای جامعه آماری به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند.

روایی پرسشنامه نیز با روایی محتوا و روایی سازه مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. برای مشخص نمودن میزان پایایی نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ با ضریب آزمون ۰.۹ و پایایی ترکیبی مورد بهره برداری قرار گرفت و همچنین ساختار عاملی شاخص های نهایی با استفاده از هر دو شیوه ی تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی و با بکار گیری نرم افزارهای SPSS و Smart PLS بررسی گردید. ابتدا به منظور بررسی اینکه آیا شاخص های تهدیدات سیاسی و پدافند غیرعامل در حوزه سیاسی امنیت ملی در میان نمونه آماری پژوهش، ساختار نه عاملی را تکرار خواهد کرد یا نه؛ تحلیل عاملی اکتشافی با واریانس روی داده ها بررسی گردید که نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد می توان شاخص های شناسایی شده را به شش عامل تقلیل داد و همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان می دهد که الگوی نهایی از برازش مطلوب ($GOF=0.805$) برخوردار است. لذا الگوی نهایی مورد تأیید قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: بعد سیاسی، پدافند غیرعامل، الگو، امنیت ملی، تحلیل عاملی

Identifying threats of the political dimension of national security and ways to deal with them from the point of view of passive defense and providing an optimal model

Mehdi KhajeAmiri*¹

Abstract:

The mentioned research was done to identify the threats of the political dimension of national security and the solutions to deal with them from the point of view of passive defense in the country. in terms of data; It is mixed exploratory and in terms of the type of study, it is a cross-sectional survey based on the Delphi type. In the statistical sample of the present research with a qualitative nature and with targeted sampling, 30 experts in the field of passive defense and national security were selected, whose opinions were collected using the Delphi method and in three stages. The factor was identified as a component and 140 indicators. In terms of quantitative nature, the statistical population of the research was formed by students of the field of non-operational defense at Farabi and Da'a universities, as well as expert professors of the staff of the non-operational defense organization, in this field, in the number of 200 people. has been taken and all the members of the statistical community were selected as the research sample.

The validity of the questionnaire was also checked and confirmed with content validity and construct validity. To determine the level of reliability, Cronbach's alpha test with a test coefficient of 0.9 and combined reliability was used, as well as the factor structure of the final indicators using both methods of exploratory and confirmatory factor analysis and using SPSS and Smart software. PLS reviewed. First, to check whether the indicators of political threats and passive defense in the political field of national security among the statistical sample of the research will repeat the structure of nine factors or not; exploratory factor analysis with varimax was checked on the data, and the results of the exploratory factor analysis showed that the indicators can be identified reduced to six factors and the results of confirmatory factor analysis show that the final model has a good fit ($GOF=0.805$). Therefore, the final model has been approved.

Key words: Political Dimension, Passive Defense, Model, National Security, Factor Analysis

¹PhD in Political Science, National Defense University, Tehran, Iran.

سرزمینی کشور جمهوری اسلامی ایران و با بعد سیاسی در نظر گرفته شده است.

از آنجاکه ماهیت تهدیدات سیاسی در سال‌های اخیر با تغییرات عمده‌ای مواجه بوده است، به‌گونه‌ای که امروزه جوامع صرفاً با یک نوع خاص از تهدید سیاسی نیز روبرو نیستند و همواره مورد حمله طیفی از این نوع تهدیدات قرار دارند به نظر می‌رسد که لازم است تا راهبردهای پدافند غیرعامل نیز هم‌زمان با این تغییر وضعیت، موضوع و سمت تهدیدهای نوین تدوین گردد تا با طراحی الگوی بهینه تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل در راستای کاهش آسیب‌پذیری‌ها و ارتقای توان دفاعی کشور در حوزه سیاسی گام بردارد؛ بنابراین در پژوهش حاضر سؤال اصلی این‌گونه مطرح می‌شود که «الگوی بهینه برای شناخت تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل کدام است؟»

ضرورت این تحقیق نیز از آن جهت است که با توجه به هوشمند بودن تهدیدات دشمن علیه امنیت کشور و حائز اهمیت بودن تکالیف نیروهای سیاسی کشور و شیوه‌های عملکرد دشمن در زمینه‌ی تهدیدات سیاسی؛ در صورت فقدان راهبردهای پدافند غیرعامل در حوزه سیاسی امنیت ملی، جامعه از بخش مهمی از ظرفیت‌های دفاعی محروم خواهد شد.

دفاع غیرعامل عبارت است از مجموعه اقدام‌های غیرمسلحانه‌ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدام‌های نظامی دشمن می‌شود [۲].

امنیت ملی یک مفهوم چندوجهی است لذا درباره معنای آن اختلاف نظر زیادی وجود دارد از همین رو «باری بوزان» معتقد است: «امنیت ملی از لحاظ مفهومی، ضعیف و از نظر تعریف، مبهم و از نظر سیاسی، مفهومی قدرتمند باقی‌مانده است را که مفهوم نامشخص امنیت ملی، راه را برای طرح راهبردهای بسط قدرت توسط نخبگان سیاسی و نظامی باز می‌گذارد.» همان‌طور که مشخص شد امنیت ملی یکی از حیاتی‌ترین موضوعات اصلی هر کشور است وقتی دانشمندان علوم اجتماعی مدرن از مفهوم امنیت ملی صحبت می‌کنند عموماً منظورشان توانایی یک ملت برای

امنیت ملی دارای ابعاد مختلفی از جمله سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فناوری است؛ به‌نحوی که هر یک از این ابعاد می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ تمامیت ارضی و استقلال کشورها ایفاء نماید، آن چنانکه در گذشته‌ای نه‌چندان دور نگاه به امنیت تک‌بعدی و بیشتر مربوط به مباحث نظامی بود و کمتر کشوری موضوع سایر حوزه‌های امنیت همچون سیاسی، اقتصاد یا حتی امنیت اجتماعی و ... را مورد توجه قرار می‌داد هر چند که تهدیدات امنیتی می‌تواند دارای ماهیت‌های گوناگونی باشد ولیکن بازیگران سیاسی نیز در پی این هستند تا با استفاده از آن‌ها بیشترین بهره را برای حفظ بقای خود ببرند که از جمله این تهدیدات، تهدیدات سیاسی است، چون تهدید سیاسی متوجه ثبات سازمانی دولت است [۱].

اجتناب‌ناپذیر بودن وقوع جنگ در طول تاریخ بشری و در منطقه استراتژیک کشورمان با توجه به وقوع حداقل چهار جنگ مهم در حریم مرزهای جمهوری اسلامی در چندساله اخیر و اهداف راهبردی آمریکا در مهار، محاصره، تضعیف و براندازی جمهوری اسلامی، وجود طیف گسترده تهدیدات بالقوه و بالفعل و ایجاد کانون‌های بحران در پیرامون کشورمان، این پیام مهم را به ما می‌دهد که: «از یک‌سو نباید مغلوب تهدیدهای دشمن گردید و از سوی دیگر می‌بایستی با اقدامات و تدابیر مؤثر سیاسی و دفاعی، آستانه تحمل مردم را برای مقابله با دشمن افزایش داده و خود را آماده مقابله بالقوه و بالفعل با دشمن نمود.» بخش بسیار مهم و حیاتی از این آمادگی در شرایط تهدیدات نامتقارن، اتخاذ راهبردهای سیاسی و دفاعی غیرعامل در جهت خنثی‌سازی و تقلیل و کاهش خسارات و بالا بردن آستانه مقاومت ملی است. در این شرایط و با وجود تنوع و ابعاد تهدیدات در جهان امروز، تحقق امنیت ملی پایدار مستلزم اتخاذ رویکرد پیشگیرانه مبتنی بر سیاست‌گذاری برای دفاع همه‌جانبه و به‌موقع در قبال تهدیدات است که این مهم خود در گرو شناخت علمی متناسب با شرایط از مؤلفه‌ها و شاخص‌های موضوع مورد نظر است؛ بنابراین شناخت همه‌جانبه بعد سیاسی به‌عنوان یکی از ابعاد بسیار تأثیرگذار در امنیت ملی بیش‌ازپیش ضروری می‌نماید و بر همین اساس در این تحقیق امنیت مورد نظر، امنیت ملی‌ای است که در چارچوب

حفاظت از ارزش‌های داخلی در مقابل تهدیدات خارجی است لذا تمام اقدامات انجام‌شده توسط ملت‌ها برای طراحی تصمیم‌گیری و ارزیابی تصمیمات و سیاست‌های اتخاذشده برای افزایش این توانایی را دربر می‌گیرد یک ملت وقتی امنیت دارد که مجبور نباشد منافع مشروع خویش را برای احتراز از جنگ قربانی نماید و در صورت لزوم نیز قادر باشد که منابع مشروع خویش را از طریق جنگیدن حفظ کند [۳].

تهدید سیاسی متوجه ثبات سازمانی دولت است [۱]. تعریف ارائه‌شده از تهدید سیاسی مطابق دیدگاه بوزان، دلالت بر آن دارد که صیانت عناصر سه‌گانه دولت «آیده، سازمان و منافع» از تعارضات بیرونی، بخش محوری امنیت ملی را شکل می‌دهد که از جمله مصادیق بارز آن می‌توان به اعمال فشار به دولت برای تغییر در خصوص سیاستی مشخص، تلاش برای واژگون نمودن دولت، دامن زدن به حرکت‌های جدایی‌طلبانه، تضعیف دولت و آسیب‌پذیر نمودن آن در برابر تحرکات خارجی و ... اشاره داشت. به عبارت دیگر، هر تهدیدی که به نوعی با هویت، موجودیت یا منافع دولتی خاص مرتبط باشد، تهدیدی سیاسی ارزیابی می‌شود.

امیر گروسی در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی با عنوان «الگوی مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل» به ارائه الگوی مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل و شناسایی عوامل مؤثر در طراحی این الگو پرداخته است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه‌های این تحقیق و تحقق اهداف اصلی و فرعی پیش‌بینی شده برای این پژوهش که شامل ارائه الگوی مدیریت راهبردی توسعه پدافند غیرعامل برای طراحی و تدوین، اجرا و ارزیابی راهبردهای پدافند غیرعامل و تبیین عوامل مؤثر در تدوین، اجرا و ارزیابی راهبردهای پدافند غیرعامل بود؛ الگویی مبتنی بر تلفیق دو حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی از یکسو و سازوکارهای طراحی و اجرای پدافند غیرعامل از سوی دیگر، در اختیار محققان و برنامه‌ریزان و دستگاه‌های مسئول برای توسعه پدافند غیرعامل در کشور قرار گرفت [۴].

محمد شامحمدی در سال ۱۳۹۵ در پژوهشی با عنوان «دکترین پدافند غیرعامل جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدیدات ناهمگون» به تدوین دکترین پدافند غیرعامل کشور در برابر تهدیدات ناهمگون پرداخته است. بر اساس نتایج این تحقیق بر مبنای محورهای اصلی پدافند غیرعامل شامل بازدارندگی

(استحکام‌بخشی و تولید ابهام)، کاهش آسیب‌پذیری (ایمنی و امنیت و آمادگی همه‌جانبه)، افزایش پایداری ملی (جبرانگرهای راهبردی، حفظ و ارتقاء تعادل ملی)، تسهیل مدیریت بحران (مدیریت زمان، مدیریت ادراک) و تداوم کارکردهای ضروری (جایگزینی و ذخیره‌سازی) و ملاحظات دکترین پدافند غیرعامل به‌دست‌آمده است [۵].

الهام حسین‌خانی در سال ۱۳۹۲ در پژوهشی با عنوان «سیاست‌گذاری راهبرد دفاعی: مطالعه موردی پدافند غیرعامل» به بررسی این موضوع پرداخته است که پدافند غیرعامل چگونه می‌تواند در چارچوب راهبرد دفاع ملی کشور، میزان تهدیدات دشمن را بکاهد؟ در فرضیه پاسخ‌دهنده این پژوهش آمده است که با توجه به تغییر ماهیت تهدیدات علیه کشور ملی از عرصه نظامی به عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، پدافند غیرعامل نرم از طریق چهار عامل ایدئولوژی، هویت، یکپارچگی اجتماعی و اجماع در منافع ملی که از اجزای قدرت نرم هستند، می‌تواند میزان تهدیدات ناشی از جنگ نرم دشمنان را کاهش دهد. بر اساس این مقاله در یک راهبرد دفاعی جامع بهترین راه مقابله با جنگ نرم، بهره‌گیری از عناصر قدرت نرم است که در چارچوب پدافند غیرعامل نرم قرار می‌گیرند و هر یک، البته در ارتباط متقابل با یکدیگر از طریق اجزا و کار ویژه‌های خود، در مجموع در سطح ملی باعث تقویت امنیت ملی می‌شوند که هدف تمام‌عیار هر نوع راهبرد دفاعی، به‌ویژه پدافند غیرعامل نرم است [۶].

سعید شکری پور و علی عزیزی در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان «ارائه راهبردهای اولویت‌بندی شده پدافند غیرعامل در حوزه امنیت عمومی» به شناسایی راهبردهای اولویت‌بندی شده دفاع غیرعامل کشور برای مقابله با تهدیدات امنیت عمومی پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد راهبردهای پدافند غیرعامل در حوزه امنیت عمومی به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: مقابله با تهدیدات نیمه سخت (شورش- نافرمانی مدنی) با بهره‌گیری از انسجام و همبستگی ملی، مقابله با تروریسم (ترور نخبگان، بمب‌گذاری، انتحاری) با تعامل با سایر دستگاه‌های امنیتی، مقابله با عملیات روانی دشمن با بهره‌گیری از توان رسانه ملی، تقویت زمینه هماهنگی دستگاه‌های همسو و همکاری در بحران با استفاده از بسیج و حراست ادارات، کاهش آسیب‌پذیری

تهدیدات ازدحام جمعیت (تراکم افراد) و خودرو (ترافیک) با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین تخلیه جمعیت، کاهش تهدیدات حضور دشمن در اطراف مرزها با افزایش تعامل اطلاعاتی- انتظامی و مرزی با همسایگان، مقابله با تهدیدات مرزی با استفاده از ظرفیت‌های عشایر و مرزنشینان، مقابله با جنگ‌های بی‌قاعده شهری با بهره‌گیری از تجربیات سایر نیروهای مسلح، مقابله با حملات هوایی و موشکی دشمن به زیرساخت‌ها با کوچک‌سازی و مکان‌یابی بهینه آن‌ها، افزایش کنترل جمعیت با رصد فضای مجازی و سامانه‌های افکار سنجی، کاهش آسیب‌پذیری مرزی با تحقق انسداد فیزیکی مرزها، کاهش آسیب‌پذیری در حوزه مدیریت انتظامی با استفاده از مدیران آگاه، متعهد و مستعد، مقابله با تهدیدات زیرساخت‌های ارتباطی با ایمن‌سازی مراکز فرماندهی و کنترل، کاهش آسیب‌پذیری تأسیسات متمرکز و مجتمع با اعمال اصل پراکندگی و چابک سازی و کاهش وابستگی به تجهیزات انتظامی خارجی با استفاده از ظرفیت صنایع داخلی [۷].

اهداف این تحقیق عبارت‌اند از:

۱. شناخت مؤلفه‌ها و شاخص‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل
  ۲. تعیین اولویت مؤلفه‌ها و شاخص‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل
  ۳. ارائه‌ی الگوی بهینه برای شناخت تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل
- چگونگی به‌کارگیری اقدامات پدافند غیرعامل و توجه خاص به اصول آن، در جهت مقابله با تهدیدات و تقلیل خسارات موضوع اساسی و بنیادی است؛ بنابراین با انجام پژوهش حاضر، نتایج ذیل حاصل می‌گردد:

- دستیابی به الگوی بهینه پدافند غیرعامل کشور در حوزه سیاسی امنیت ملی
- یکپارچه‌سازی اقدامات، هماهنگی و تعامل سازمان‌های مجری پدافند غیرعامل کشور در حوزه سیاسی امنیت ملی بر اساس الگوی بهینه ارائه‌شده

- بهره‌برداری مجریان و سازمان‌های مرتبط از این الگوی بهینه در فرایند برنامه‌ریزی (در سطوح راهبردی، عملیاتی و اجرایی)

روش تحقیق

این تحقیق باهدف شناسایی تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از دیدگاه پدافند غیرعامل در جمهوری اسلامی ایران انجام‌شده است. پژوهش حاضر از نظر اهداف؛ کاربردی، از نظر داده؛ آمیخته اکتشافی و از نظر نوع مطالعه پیمایش مقطعی و مبتنی بر نوع دلفی است. این تحقیق در بخش کیفی به دلیل جستجو و کشف شاخص‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل، در زمره تحقیقات اکتشافی قرار می‌گیرد. در این پژوهش به‌منظور بررسی و آزمون الگوی نهایی ارائه‌شده، از روش معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS استفاده‌شده است. سؤال‌های پرسشنامه در بخش کمی از نوع طیف نه‌گزینه‌ای (حداقل و حداکثر مقبولیت)، شامل ۱۴۰ سؤال بود که به‌صورت دستی توزیع گردید. روایی محتوایی پرسشنامه به تأیید ۳۰ نفر از متخصصان رسید و روایی سازه پرسشنامه با تحلیل عاملی تأییدی مورد تأیید قرار گرفت. همچنین شاخص‌های پایایی ترکیبی (CR) و آلفای کرونباخ برای تمامی سازه‌ها و کل پرسشنامه بالاتر از ۰.۷ بودند.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

۱. ۳۰ نفر خبره‌ی حوزه‌ی پدافند غیرعامل
  ۲. دانشجویان دانشگاه‌های فارابی و دواعا، کارکنان سازمان پدافند غیرعامل و همچنین اساتید خبره در این حوزه به تعداد ۲۰۰ نفر
- از کارکنان سازمان پدافند غیرعامل افرادی انتخاب شده‌اند که دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد به بالا بوده و عملاً در این حوزه مشغول به انجام وظیفه هستند، همچنین دانشجویان شاغل در دانشگاه دفاع ملی و فارابی که در حوزه پدافند غیرعامل تحصیل می‌کنند نیز در این حوزه انتخاب شده‌اند. لازم به ذکر است که برای تعیین نمونه‌ی خبرگان به‌صورت هدفمند عمل شده است و برای مشخص نمودن حجم نمونه (در جامعه مجریان) ، سرشماری کاملی صورت گرفته است و همه‌ی اعضای جامعه آماری به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند.

بخش کیفی (روش دلفی)

در فاز کیفی تحقیق، پژوهشگر به منظور کشف و شناسایی تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل، با مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی، منابع کتابخانه‌ای و استفاده از منابع معتبر علمی و صلاح‌دید اساتید حوزه پژوهش، تعدادی از تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها را شناسایی کرده و در قالب پرسشنامه‌های باز و بسته و در سه مرحله به نظرسنجی خبرگان گذاشت. اجرای روش دلفی در دور سوم با اتفاق نظر مطلوب پایان یافت و همه‌ی حلقه‌های کانونی (خبرگان) به اشباع نظری رسیدند. در انتها تعداد نه مؤلفه و ۱۴۰ شاخص شناسایی گردید.

سؤال ۱: مؤلفه‌ها و شاخص‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل کدام‌اند؟

دسته‌بندی عوامل زیربنایی و شاخص‌های حاصل از روش دلفی عبارت‌اند از: عامل اول مبتنی بر سؤالات ۱ الی ۱۲، تحت عنوان «بی‌ثباتی سیاسی»، عامل دوم مبتنی بر سؤالات ۱۳ الی ۳۹، تحت عنوان «کاهش یا فقدان مشروعیت»، عامل سوم مبتنی بر سؤالات ۴۰ الی ۵۴، تحت عنوان «کاهش یا فقدان مشارکت»، عامل چهارم مبتنی بر سؤالات ۵۵ الی ۶۹، تحت عنوان «نرخ بالای رفتار خشونت‌آمیز»، عامل پنجم مبتنی بر سؤالات ۷۰ الی ۹۲ و تحت عنوان «فقدان یا ضعف انسجام سیاسی و ملی»، عامل ششم مبتنی بر سؤالات ۹۳ الی ۱۰۶، تحت عنوان «کاهش نفوذ حاکمیت»، عامل هفتم مبتنی بر سؤالات ۱۰۷ الی ۱۱۶، تحت عنوان «کمبود توان سیاست‌سازی»، عامل هشتم مبتنی بر سؤالات ۱۱۶ الی ۱۲۵، تحت عنوان «افزایش سطح کاربرد روش‌های سخت و فراقانونی در تأمین نظم و امنیت» و در آخر عامل نهم مبتنی بر سؤالات ۱۲۶ الی ۱۴۰، تحت عنوان «فقدان یا کاهش تأثیرات بین‌المللی» نام‌گذاری شده‌اند.

بخش استنباطی این تحقیق با استفاده از نرم‌افزارهای *Spss* و *Smart PLS* انجام شد. در این بخش از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده گردید.

تحلیل عاملی اکتشافی

به منظور بررسی اینکه آیا شاخص‌های شناسایی شده در حوزه سیاسی، ساختارهای عاملی خود را در میان نمونه آماری پژوهش تکرار خواهند کرد یا نه تحلیل عاملی اکتشافی با واریماکس روی داده‌ها صورت گرفت. همچنین به منظور آگاهی از اینکه داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب می‌باشند یا خیر، از آزمون‌های *KMO* و بارتلت استفاده شد.

در این تحلیل مقدار *KMO* محاسبه شده برابر با ۰.۹۴۴ است که حاکی از قابل تقلیل بودن داده‌های تحقیق به تعدادی عامل‌های زیربنایی و بنیادی می‌باشد. همچنین از آنجایی که آزمون بارتلت در سطح معنی‌داری ۰.۹۹٪ مقدار ۴۷۶۳۱.۲۵۵ است، لذا ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همبستگی و واحد نمی‌باشد؛ یعنی از یک طرف بین گویه‌های داخل هر عامل همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های عامل دیگر، هیچ‌گونه همبستگی‌ای مشاهده نمی‌شود.

جدول ۱: مقادیر *KMO* و بارتلت برای بعد سیاسی امنیت ملی

آزمون کفایت نمونه‌گیری <i>KMO</i>	آزمون بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۰.۹۴۴	۴۷۶۳۱.۲۵۵	۹۷۳۰	۰.۰۰۰

با ملاحظه مقادیر ویژه از جدول ۲ ملاحظه می‌شود که با ۱۴۰ شاخص مربوط به بعد سیاسی امنیت ملی می‌توان ۱۴ عامل زیربنایی را شناسایی کرد ولی چون افزایش عامل‌ها درصد قابل توجهی را در افزایش واریانس ایجاد نمی‌کرد و حدود ۸٪ به واریانس کل افزوده می‌شد بنابراین با حذف ۸ عامل زیربنایی فقط ۸٪ از واریانس کل از بین می‌رفت که به لحاظ تحلیل مقرون به صرفه است. پس در این بررسی شاخص‌های ۱۴۰ گانه در شش عامل زیربنایی گروه بندی شدند.

جدول ۱: رابطه میزان فاصله از کاربری‌های آسیب‌رسان با میزان آسیب‌پذیری

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۹۲.۷۴۲	۶۶.۲۴۴	۶۶.۲۴۴
۲	۳.۴۴۹	۲.۴۶۴	۶۸.۷۰۸
۳	۳.۱۵۰	۲.۲۵۰	۷۰.۹۵۸
۴	۲.۵۲۹	۱.۸۰۷	۷۲.۷۶۵
۵	۲.۲۲۱	۱.۵۸۶	۷۴.۳۵۱
۶	۱.۸۶۸	۱.۳۳۴	۷۵.۶۸۵
۷	۱.۷۸۱	۱.۲۷۲	۷۶.۹۵۷
۸	۱.۵۹۶	۱.۱۴۰	۷۸.۰۹۷
۹	۱.۴۶۴	۱.۰۴۶	۷۹.۱۴۳
۱۰	۱.۴۰۹	۱.۰۰۶	۸۰.۱۴۹
۱۱	۱.۲۴۱	۰.۸۸۷	۸۱.۰۳۶
۱۲	۱.۱۶۹	۰.۸۳۵	۸۱.۸۷۱
۱۳	۱.۰۵۷	۰.۷۵۵	۸۲.۶۲۶
۱۴	۱.۰۲۰	۰.۷۲۹	۸۳.۳۵۵

مؤلفه را می‌سنجند، اشتباه است. چرا که نتایج نشان می‌دهد این شاخص‌ها شش سازه زیربنایی را مورد سنجش قرار می‌دهند.

تحلیل عاملی تأییدی

به‌منظور رسم الگو و بررسی برازندگی آن، بعد سیاسی امنیت ملی و مؤلفه‌های شش‌گانه آن به‌عنوان متغیر پنهان در نظر گرفته شده و در داخل دایره به نمایش درآمده‌اند. هر یک از سؤالاتی که این بعد را اندازه‌گیری می‌کردند نیز به‌صورت یک متغیر آشکار در داخل مستطیل به نمایش درآمدند.

در تحلیل عاملی تأییدی ابتدا باید معیارهای برازش الگو مورد بررسی قرار گیرند. روش *PLS* برای بررسی برازش مدل‌های معادلات ساختاری، سه قسمت را تحت پوشش قرار می‌دهد؛ (۱) بخش مربوط به مدل‌های اندازه‌گیری، (۲) بخش ساختاری، (۳) بخش کلی مدل (اندازه‌گیری و ساختاری).

لازم به ذکر است در مرحله اول مدل‌های اندازه‌گیری ارزیابی می‌شوند و وقتی شواهد کافی مبتنی بر روایی و پایایی مدل‌های اندازه‌گیری به دست آمد، می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری پرداخت.

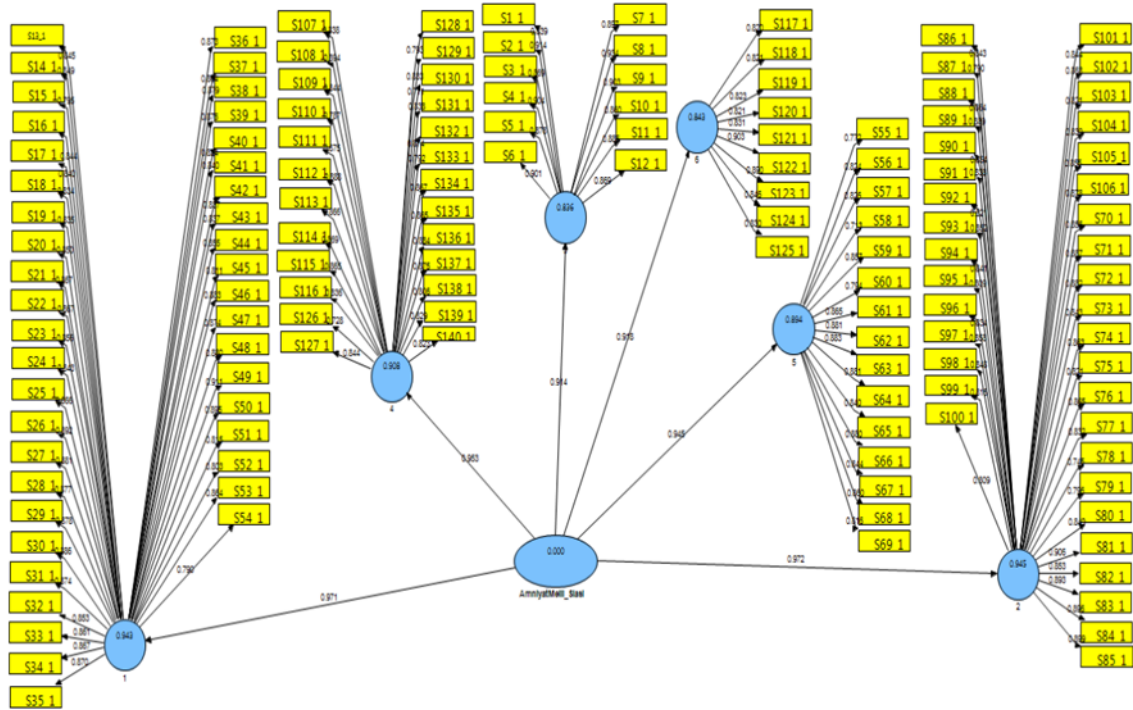
برای دسته بندی گویه‌ها در بین عوامل، بر اساس بار عاملی آن‌ها، باید از نتایج جدولی با عنوان «ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها بعد از چرخش» استفاده کنیم. این جدول ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها را بعد از چرخش نشان می‌دهد که در آن، مقدار همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها را بعد از چرخش نشان می‌دهد که در آن مقدار بین -1 و $+1$ نوسان دارد.

عامل اول مبتنی بر سؤالات ۱۳ الی ۵۴، تحت عنوان «کاهش یا فقدان مشارکت و کاهش یا فقدان مشارکت»، عامل دوم مبتنی بر سؤالات ۷۰ الی ۱۰۶، تحت عنوان «فقدان یا ضعف انسجام سیاسی یا ملی و کاهش نفوذ حاکمیت»، عامل سوم مبتنی بر سؤالات ۱ الی ۱۲، تحت عنوان «بی‌ثباتی سیاسی»، عامل چهارم مبتنی بر سؤالات ۱۰۷ الی ۱۱۶ و ۱۲۶ الی ۱۴۰، تحت عنوان «کمی‌توان سیاست‌سازی و فقدان یا کاهش تأثیرات بین‌المللی»، عامل پنجم مبتنی بر سؤالات ۵۵ الی ۶۹ و تحت عنوان «نرخ بالای رفتار خشونت‌آمیز» و عامل ششم مبتنی بر سؤالات ۱۱۷ الی ۱۲۵، تحت عنوان «افزایش سطح کاربرد روش‌های سخت و فراقانونی در تأمین نظم و امنیت» نام‌گذاری شده‌اند. همان‌گونه که نمایان است فرض ما مبنی بر اینکه مجموعه ۱۴۰ شاخص بعد سیاسی، نه سازه زیربنایی یا

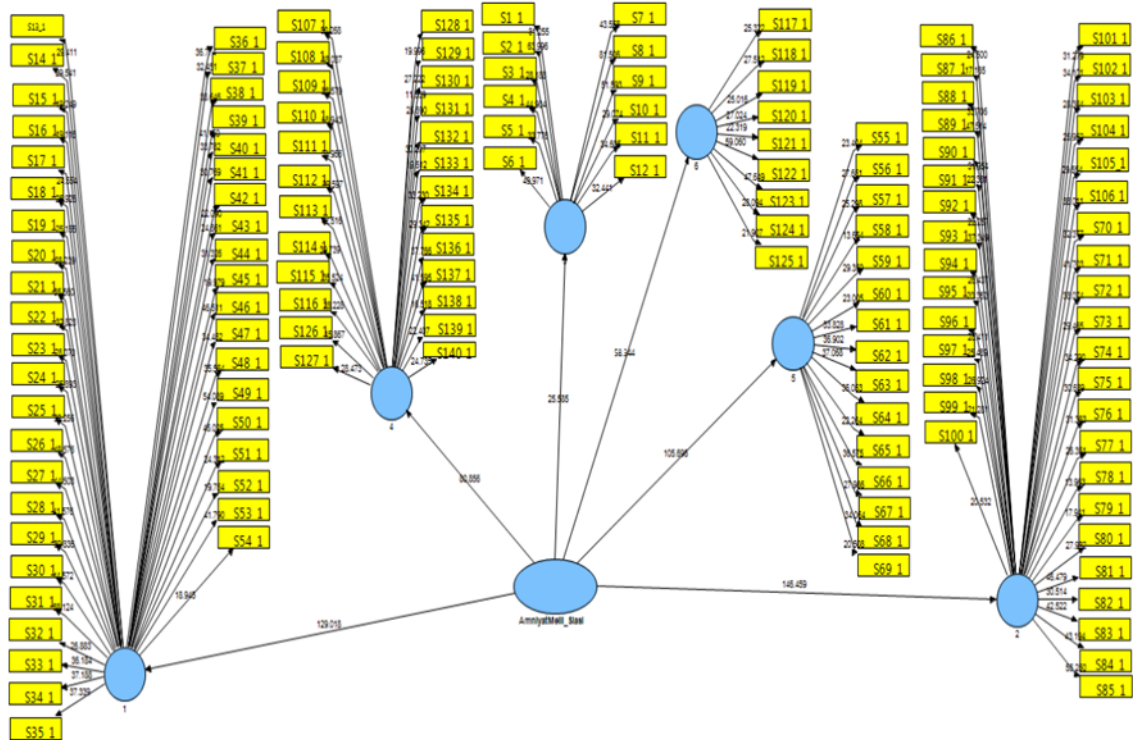
شاخص‌های نیکویی برازش مدل

یک مدل اندازه‌گیری مربوط به بخشی از مدل کلی می‌شود که دربرگیرنده یک عامل زیربنایی (مؤلفه) به همراه سؤالات مربوط به آن عامل می‌شود. در رابطه با تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقاله با این تهدیدات، این بعد دارای شش عامل زیربنایی است؛ بنابراین برای تحلیل مدل کلی مربوط به

بعد سیاسی امنیت ملی نیاز به بررسی برازش شش مدل اندازه‌گیری موجود داریم؛ که برای بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری سه معیار پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده می‌شود. نتایج مربوط به ضرایب مسیر (بار عاملی) در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: ضرایب بارهای عاملی بعد سیاسی امنیت ملی

شکل ۲: مقادیر اعداد معناداری برای ارزیابی شاخص‌های بخش ساختاری بعد سیاسی امنیت ملی

۷

ویژه نامه پدافند
پاییز و زمستان
۱۴۰۱

دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

بهرین

شناسایی تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی
و راهکارهای مقابله ... / مهدی خواجه امیری

همان گونه که گفته شد، با توجه به اینکه مدل مرتبط با تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با این تهدیدات از شش مدل اندازه گیری تشکیل یافته است، لذا ابتدا بخش اندازه گیری مدل بررسی می شود و اگر بخش اندازه گیری مورد تأیید قرار گرفت، بخش ساختاری مدل بررسی خواهد شد.

پایایی و روایی

پایایی از چهار طریق بررسی بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و مقادیر اشتراکی صورت می گیرد. لازم به

ذکر است معیار آخر (ضرایب اشتراکی) به طور مجزا محاسبه و گزارش داده نمی شود؛ بنابراین سه معیار اول باید محاسبه و گزارش داده شوند [۸].

مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰.۷ نشانگر پایایی قابل قبول است [۸]. همچنین حداقل مقدار قابل قبول برای پایایی ترکیبی نیز عدد ۰.۷ می باشد [۸]. لازم به ذکر است مقدار CR برای سازه های مرتبه دوم به بالا می بایست به صورت دستی محاسبه شود.

جدول ۳: مقادیر پایایی ترکیبی، آلفای کرونباخ، R^2 و مقادیر اشتراکی سازه های بعد سیاسی امنیت ملی

سازه	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	R Squares	Q ²	مقادیر اشتراکی	روایی همگرا AVE
۱	۰.۹۱۱	۰.۹۹۱	۰.۹۴۲	۰.۶۸۵	۰.۷۳۲	۰.۷۳۲
۲	۰.۹۸۹	۰.۹۸۹	۰.۹۴۵	۰.۶۷۵	۰.۷۱۹	۰.۷۱۹
۳	۰.۹۷۸	۰.۹۷۵	۰.۸۳۶	۰.۶۵۵	۰.۷۸۹	۰.۷۸۹
۴	۰.۹۸۳	۰.۹۸۲	۰.۹۰۷	۰.۶۳۲	۰.۷۰۲	۰.۷۰۲
۵	۰.۹۷۲	۰.۹۶۹	۰.۸۹۳	۰.۶۱۸	۰.۷۰۰	۰.۷۰۰
۶	۰.۹۵۶	۰.۹۴۹	۰.۸۴۲	۰.۵۹۲	۰.۷۱۱	۰.۷۱۱
متغیر سیاسی	۰.۹۸	۰.۹۹۶	—	—	۰.۶۶۲	۰.۸۹۴

همان طور که در جدول ۴ مشخص است مقدار مربوط به معیار آلفای کرونباخ برای شش سازه بعد سیاسی امنیت ملی بالاتر از ۰.۷ است که حاکی از پایایی مناسب مدل است. بعد از بررسی آلفای کرونباخ نوبت به ضرایب پایایی ترکیبی (CR) می رسد. خروجی بالا ضرایب پایایی ترکیبی شش متغیر مرتبه اول را به درستی نشان می دهد و از آنجایی که همگی بالای ۰.۷ هستند برازش مناسب مدل های اندازه گیری تأیید می شود؛ اما نکته مهمی در مورد متغیرهای مرتبه دوم به بالا وجود دارد و آن این است که در مورد آن ها می بایست مقادیر CR به صورت دستی محاسبه شوند. در مورد متغیرهای فوق، مقدار CR برای متغیر سیاسی به صورت دستی محاسبه شده است. همان طور که ملاحظه می شود مقدار پایایی ترکیبی برای متغیر سیاسی نیز بالاتر از ۰.۷ است.

بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص های یک سازه با آن سازه محاسبه می شوند که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از ۰.۴ شود مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص های آن از واریانس خطای اندازه گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه گیری قابل قبول است [۸].

همان طور که در شکل ۱ و جدول ۵ دیده می شود، مقادیر بار عاملی برای هر کدام از سؤالات در تمامی سازه ها بیشتر از ۰.۴ است، لذا پایایی سؤالات مورد تأیید قرار می گیرد. لازم به ذکر است مقادیر بارهای عاملی جهت مقایسه ی متغیرهای مشاهده پذیر (سؤالات) نیز ارائه می شود، این ضرایب در تعیین اهمیت نسبی هر سؤال نسبت به سایر سؤالات در یک نمونه ی خاص کارا می باشد [۹]. نتایج در شکل ۱ و جدول ۶ ارائه شده است.

روایی نیز از دو طریق روایی همگرا یا AVE و روایی واگرا صورت می گیرد. همان گونه که در جدول ۴ مشخص است مقدار AVE برای تمامی شش سازه مربوط به بعد سیاسی امنیت ملی بیشتر از ۰.۵ است که این موضوع نشان دهنده ی روایی همگرای مناسب مدل می باشد. لازم به ذکر است در مورد سازه های مرتبه دوم به بالاتر، معیار AVE می بایست به صورت دستی محاسبه گردد. در مورد متغیرهای فوق، مقدار AVE برای متغیر سیاسی به صورت دستی محاسبه شده است که همان طور که ملاحظه می شود مقدار روایی همگرا برای متغیر سیاسی نیز بالاتر از ۰.۷ است.

به وسیله یک ماتریس صورت می‌گیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. مدل پژوهش در صورتی روایی و اگری قابل قبولی دارد که اعداد مندرج در قطر اصلی از مقادیر زیرین خود بیشتر باشند [۸].

به منظور بررسی روایی و اگری مدل نیز از روش فورنل و لارکر بهره گرفته‌ایم. فورنل و لارکر بیان می‌کنند که روایی و اگری وقتی در سطح قابل قبول است که میزان AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر (یعنی مربع مقدار همبستگی بین سازه‌ها) در مدل باشد. در PLS این امر

جدول ۴: سنجش روایی و اگری سازه‌های بعد سیاسی امنیت ملی به روش فورنل و لارکر

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	Amniyat Melli_Siasi
۱	۱.۰۰۰۰۰۰						
۲	۰.۹۱۹۳۸۵	۱.۰۰۰۰۰۰					
۳	۰.۸۷۶۹۸۴	۰.۸۵۹۶۷۰	۱.۰۰۰۰۰۰				
۴	۰.۸۹۱۴۶۵	۰.۹۰۵۶۹۷	۰.۸۷۴۷۱۸	۱.۰۰۰۰۰۰			
۵	۰.۹۰۱۴۵۵	۰.۹۱۵۷۷۳	۰.۸۴۴۷۱۹	۰.۸۷۶۹۲۸	۱.۰۰۰۰۰۰		
۶	۰.۸۵۴۶۶۱	۰.۸۸۶۹۲۲	۰.۸۰۱۱۷۶	۰.۹۰۳۲۰۵	۰.۸۸۰۳۷۵	۱.۰۰۰۰۰۰	
Amniyat Melli_Siasi	۰.۹۷۰۹۸۸	۰.۹۷۲۳۰۸	۰.۹۱۴۳۴۵	۰.۹۵۲۷۵۲	۰.۹۴۵۳۵۱	۰.۹۱۷۹۳۸	۱.۰۰۰۰۰۰

برازش مدل کلی

مدل کلی شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌شود و با تائید برازش آن بررسی برازش در یک مدل کامل می‌شود. برای بررسی برازش مدل کلی تنها یک معیار به نام GOF وجود دارد. لازم به ذکر است سه مقدار ۰.۰۰۱ ، ۰.۲۵ و ۰.۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است. این معیار از طریق فرمول زیر محاسبه می‌شود [۸].

با توجه به سه مقدار ۰.۰۰۱ ، ۰.۲۵ و ۰.۳۶ که بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است و حصول مقدار ۰.۸۰۵ برای GOF ، برازش بسیار مناسب مدل کلی تائید می‌گردد.

همان گونه که از جدول ۴ برگرفته از روش فورنل و لارکر مشخص است مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش حاضر که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آن‌ها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در پژوهش حاضر، سازه‌ها (متغیرهای مکنون) در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارند تا با سازه‌های دیگر، به بیان دیگر، روایی و اگری مدل در حد مناسبی است.

ضرایب معناداری Z و R^2 و Q^2

همان طور که از شکل ۲ و جداول ۴ و ۵ مشخص است با توجه به اینکه مقادیر ضرایب معناداری، R^2 و Q^2 در سطح قابل قبول قرار دارند در نتیجه مناسب بودن مدل ساختاری مورد تائید قرار می‌گیرد.

$$GOF = \sqrt{\text{Communalities} \times R^2}$$

$$GOF = \sqrt{\left(\frac{0.732 + 0.719 + 0.789 + 0.702 + 0.700 + 0.711}{6} \right) \times \left(\frac{0.943 + 0.945 + 0.836 + 0.908 + 0.894 + 0.843}{6} \right)} = \sqrt{0.725 \times 0.894} = 0.805$$

سؤال ۲: اولویت مؤلفه‌ها و شاخص‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آن‌ها از منظر پدافند غیرعامل چگونه است؟

با توجه به شکل ۱ نتایج اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های

جدول ۵: مقادیر بار عاملی، اعداد معناداری و اولویت نسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد سیاسی امنیت ملی

اولویت نسبی (در سازه)	اعداد معناداری	بار عاملی		
2	129.018	0.971	کاهش یا فقدان مشروعیت و کاهش یا فقدان مشارکت	عامل اول
7	29.411	0.845	اعلام مبانی متفاوت با مبانی مشروعیت موجود	تهدید
6	29.541	0.849	اعلام مبانی معارض با مبانی مشروعیت موجود	
18	19.249	0.795	توسعه مبانی متفاوت با مبانی مشروعیت موجود	
8	19.116	0.844	توسعه مبانی معارض با مبانی مشروعیت موجود	
10	24.554	0.840	توجیه‌ناپذیری رفتار حکومت	
15	25.926	0.834	عدم تحقق اهداف اعلام شده توسط دستگاه‌های ذی‌ربط	
14	25.155	0.835	عدم تغییر شاخص‌های بهبود زندگی	
5	28.239	0.850	کاهش شاخص‌های بهبود زندگی	
1	35.560	0.867	افزایش نرخ مخالفت با احکام و فرامین حکومت	
2	32.823	0.867	کاهش ضریب مقبولیت حاکمیت	
3	28.070	0.856	کاهش ضریب حقانیت حاکمیت	
9	25.893	0.843	کاهش ضریب قانون‌گرایی حاکمیت	
16	33.782	0.824	عدم کاهش سهم دخالت‌های دولت در مقابل اشخاص و گروه‌های غیردولتی	
11	30.769	0.840	رشد سهم دخالت‌های دولت در مقابل اشخاص و گروه‌های غیردولتی	
12	22.090	0.837	کاهش حضور در صحنه‌های سیاسی همچون انتخابات	
13	24.861	0.837	اعلام یا اقدام فراگیر و غیرمعارف مبتنی بر عدم مشارکت	
4	31.326	0.855	القاء ناآرامی و حاکمیت دوگانه	
17	19.979	0.811	عدم کاهش سهم دخالت‌های دولت در مقابل اشخاص و گروه‌های غیردولتی	
17	32.256	0.866	نهادینه کردن عناصر و مؤلفه‌های مشروعیت‌سازی	پدافند غیرعامل
3	48.576	0.892	توجه و اهتمام به نقش مردم در مشروعیت‌سازی	
6	44.503	0.881	ذینفع دانستن مردم در مقوله مقبولیت	
10	41.576	0.877	ذینفع دانستن مردم در مقوله مشروعیت	
9	36.836	0.878	اعتماد‌سازی	
4	44.572	0.886	تقویت امید به آینده	
12	38.124	0.874	عقلایی و منطقی کردن رفتارها	
21	26.883	0.853	بصیرت‌افزایی	
20	36.184	0.861	تقویت ارتباطات و مشارکت عموم مردم	
16	37.188	0.867	مدیریت منطقی تقاضاهای مردم	

جدول ۵: مقادیر بار عاملی، اعداد معناداری و اولویت نسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد سیاسی امنیت ملی

اولویت نسبی (در سازه)	اعداد معناداری	بار عاملی		
15	37.339	0.870	شاخص سازی منطقی مبتنی بر ارزش‌های اجتماعی (رفاه- پرستیژ...)	پدافند غیرعامل
14	36.774	0.873	شاخص سازی منطقی مبتنی بر ارزش‌های ملی	
18	32.451	0.864	مدیریت جنگ نرم دشمن	
8	38.646	0.879	هدایت رفتارها مبتنی بر قانون	
11	41.150	0.876	ارتقاء ظرفیت‌های مرتبط با آستانه تحمل حکومت	
5	46.511	0.883	افزایش سعه‌صدر نظام سیاسی در انتخابات	
13	34.452	0.874	توسعه نظام سیاسی در انتخابات	
7	35.564	0.880	وجود منافع مشترک بین آحاد شهروندان و حاکمیت	
1	54.089	0.911	ایجاد شفافیت‌های قانونی برای رفتار سیاسی	
2	46.025	0.895	شفافیت قانون در برخورد با رفتارهای معارض و معاند	
22	24.312	0.815	ترویج فرهنگ تکلیف محوری برای حضور مردم در انتخابات	
23	19.754	0.803	رقابتی کردن انتخابات از طریق حداکثرسازی حضور گروه‌ها و نیروهای سیاسی	
19	41.790	0.864	هدایت گروه‌های مرجع و نخبه به منظور تأثیرگذاری در حضور بیشتر مردم	
24	18.945	0.790	بومی و محلی کردن الگوهایی که سبب مشارکت بیشتر مردم می‌گردد	
1	146.459	0.972	فقدان یا ضعف انسجام سیاسی یا ملی و کاهش نفوذ حاکمیت	عامل دوم
6	32.377	0.856	تعارض نخبگان رسمی در حوزه تصمیم‌گیری	تهدید
1	41.703	0.887	فقدان یا ضعف مکانیزم‌های حل و فصل اختلافات	
2	38.074	0.882	وجود و تشدید تعارض بین نخبگان غیررسمی	
9	29.465	0.843	وجود یا افزایش اقدامات محرک رشد تمایزات و تعارضات	
4	34.290	0.863	تعارض بین جامعه سیاسی و نخبگان رسمی	
13	30.639	0.821	وجود گروه‌های معارض و معاند	
3	31.363	0.865	افزایش فعالیت‌های سیاسی منفی	
12	26.351	0.832	وجود بحران‌های سیاسی - اجتماعی	
18	13.963	0.745	افزایش همیت‌های قومی و نژادی	
17	17.941	0.796	کم توجهی به عوامل وحدت ساز مانند دین، فرهنگ و تمدن	
7	37.349	0.852	اجرائی نشدن برخی از دستورات و احکام صادره	
10	26.437	0.841	بالا بودن نرخ فساد سیاسی	
15	20.352	0.809	بالا بودن نرخ فساد اداری	
11	28.411	0.834	افزایش گروه‌های تحت تعقیب و مجازات شده	
5	25.489	0.858	بی توجهی به دستورات حاکمیت	
8	26.924	0.848	بی توجهی به قوانین حاکم بر کشور	
14	21.281	0.815	فاصله بین نخبگان و مردم	

جدول ۵: مقادیر بار عاملی، اعداد معناداری و اولویت نسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد سیاسی امنیت ملی

اولویت نسبی (در سازه)	اعداد معناداری	بار عاملی		
16	20.532	0.809	فاصله بین تصمیم سازان و مردم	تهدید 100
12	27.932	0.849	مدیریت فضای نخبگان	پدافند غیرعامل
1	46.749	0.906	رفع بسترهای واگرایی بین نخبگان	
11	30.514	0.853	تلاش در جهت تربیت نخبگان هم‌راستا با اهداف و مصالح نظام سیاسی	
4	42.522	0.893	مدیریت نخبگان در جهت پایبندی به مصالح و منافع ملی کشور	
3	43.194	0.896	تقویت مشخص کردن سازوکارهای رفع اختلاف و تعارض در مرحله‌های خبرگی و تصمیم‌گیری در قانون	
2	55.250	0.899	افزایش ظرفیت تحمل بین حاکمیت و نخبگان	
14	24.500	0.843	بسترسازی برای فعالیت نخبگان در ایجاد و خلق الگوهای رفتاری در عرصه‌های مختلف	
19	17.165	0.790	هدایت مردم به اقبال به الگوهای تبیین شده از ناحیه نخبگان هم‌راستا با نظام	
7	33.706	0.864	ممانعت از نخبه سازی کاذب از افراد مسئله‌دار و مخالف با نظام توسط دشمن و یا نهاد مخالف	
5	47.514	0.889	تلاش برای استقرار مرجعیت نخبگان موجه	
10	31.954	0.854	جولوگیری از مرجعیت نخبگان ناموجه	
16	22.331	0.838	تلاش در جهت اجرای دقیق قانون اساسی توسط مجریان در مناطقی که دارای تنوعات قومی و مذهبی است	
17	22.257	0.821	رفع محرومیت‌های مختلف ناشی از مقوله تجمیع امکانات در مرکز	
13	31.279	0.844	به‌روآوری قوانین و احکام متناوب با اقتضات زمان و مکان	
8	34.101	0.863	تعریف دقیق تخلفات و جرائم سیاسی	
18	28.384	0.821	تعریف دقیق فساد سیاسی	
15	25.952	0.839	برخورد روشن و شفاف قانونی با فساد سیاسی	
9	29.654	0.855	ممانعت از گسترش دایره غیرخودی و تنگ‌تر شدن دایره خودی ناشی از تنگ‌نظری و سلیقه‌های جناحی	
6	38.011	0.878	ایجاد انطباق حداکثری سیاست‌های محلی با سیاست‌های ملی خصوصاً در مناطق حاشیه‌ای و مناطق دارای تنوعات قومی- نژادی مذهبی	
6	25.585	0.914	بی‌ثباتی سیاسی	عامل سوم
3	31.255	0.839	تجزیه‌طلبی	تهدید
1	63.996	0.914	دگرگونی در ارزش‌ها و آرمان‌های اساسی	
2	28.188	0.869	تغییرات در بخش‌های اصلی سازمان حکومت	
1	44.904	0.904	تقویت بسترهایی که در آن‌ها اشتراک نظر وجود دارد	پدافند غیرعامل
7	33.776	0.878	رفع بسترهایی که در آن‌ها اختلاف نظر وجود دارد	
4	49.971	0.901	افزایش کارآمدی حکومت	

جدول ۵: مقادیر بار عاملی، اعداد معناداری و اولویت نسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد سیاسی امنیت ملی

اولویت نسبی (در سازه)	اعداد معناداری	بار عاملی				
5	43.558	0.897	تقویت فرهنگ عمومی	پدافند غیرعامل	7	
2	81.506	0.934	تحکیم عناصر هویت‌بخش ملی		8	
3	51.593	0.903	تحکیم عناصر هویت‌بخش دینی		9	
9	29.074	0.860	گسترش عدالت محوری		10	
6	34.605	0.886	ارتقاء اعتقاد به مبانی دینی		11	
8	32.441	0.869	ارتقاء آستانه تحمل سیاسی		12	
3	80.856	0.953	کمیاب توان سیاست‌سازی و فقدان یا کاهش تأثیرات بین‌المللی	عامل چهارم		
4	30.268	0.838	پراکندگی و سازمان‌نیافتگی مشکلات و مسائل اساسی	تهدید	107	
1	48.037	0.894	عدم حل یا مزمن شدن مسائل اساسی		108	
2	23.579	0.844	ضعف نهادها و ارگان‌های دولتی		109	
8	18.943	0.787	ضعف مدیریتی در دو حوزه تعهد و تعبد		110	
9	15.867	0.728	پایین بودن تعداد و سطح نمایندگی‌های رسمی خارجی		126	
3	28.473	0.844	عدم حضور یا محدود کردن حضور در مراجع تصمیم‌ساز بین‌المللی		127	
7	19.996	0.793	تعارض با روندهای بین‌المللی		128	
6	27.222	0.833	اقدامات سیاسی برای منزوی کردن دولت‌ها		129	
10	11.539	0.711	بی‌توجهی به تأثیر و نفوذ NGOها		130	
5	25.690	0.838	رواج اندیشه تحدید محوری در کشور برای روابط با نظام بین‌الملل		131	
3	34.956	0.875	طراحی و تنظیم مناسب سیاست‌های امنیت ملی		پدافند غیرعامل	111
1	39.597	0.888	بیان شفاف سیاست‌ها توسط دستگاه‌های قانون‌گذار			112
8	42.516	0.866	ارزیابی دقیق و اصولی از تهدیدات موجود			113
6	39.739	0.869	اجرای مطلوب سیاست‌های امنیتی تدوین‌شده، توسط دستگاه‌های اجرایی و متناسب با شرایط			114
9	35.524	0.865	تخصیص منابع لازم برای اجرای سیاست‌ها	115		
11	28.228	0.836	بسیج منابع لازم برای اجرای سیاست‌ها	116		
5	30.207	0.874	برقراری تعامل سازنده و مؤثر با جهان	132		
15	19.612	0.792	پذیرش حاکمیت فضای حاکم بر تعاملات جهانی و تلاش برای فضاسازی مطلوب خود و اعمال آن	133		
7	33.230	0.867	پذیرش حاکمیت ضوابط بر تعاملات و تلاش جهت بهره‌گیری از ضوابط در جهت منافع ملی	134		
10	29.342	0.865	تلاش در جهت تقویت نهاد دیپلماسی رسمی	135		
2	37.766	0.884	انعقاد پیمان‌های متناسب با منافع ملی با سایر کشورها در عرصه‌های گوناگون	136		
4	41.595	0.875	تقویت همبستگی‌های منطقه‌ای	137		
14	16.518	0.806	رواج اندیشه استقلال در کشور	138		
12	22.407	0.829	به‌روزرسانی فناوری‌های مورد استفاده در دستگاه‌های کشور	139		
13	24.735	0.823	تقویت الگوهای بومی سازی داخلی در زمینه سیاسی	140		

جدول ۵: مقادیر بار عاملی، اعداد معناداری و اولویت نسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بعد سیاسی امنیت ملی

اولویت نسبی (در سازه)	اعداد معناداری	بار عاملی		
4	105.696	0.945	نرخ بالای رفتار خشونت آمیز	عامل پنجم
5	23.404	0.772	کودتا	تهدید
3	27.651	0.824	طرح یا اقدام به براندازی	
2	25.298	0.826	شورش‌ها	
6	13.654	0.713	انقلاب	
1	29.350	0.857	آشوب	
4	23.005	0.794	ترور و قتل‌های سیاسی	
5	33.828	0.865	شفافیت در رفتارهای سیاسی	پدافند غیرعامل
2	36.902	0.881	شفافیت در قانون	
1	37.068	0.883	افزایش هزینه عاملان اقدامات و رفتارهای مسلحانه	
3	36.053	0.881	افزایش هزینه عاملان اقدامات و رفتارهای خودسرانه	
8	22.264	0.840	افزایش هزینه عاملان اقدامات و رفتارهای براندازانه	
4	36.575	0.880	افزایش توسعه‌یافتگی در دو حوزه مردم و حاکمیت	
7	27.986	0.844	افزایش آستانه تحمل اجتماعی مردم	
6	34.064	0.860	افزایش ظرفیت نظام سیاسی در برخورد و پذیرش رفتارهای مخالف	
9	20.508	0.816	به‌کارگیری گروه‌های سیاسی همسو و همراه با نظام	
5	58.344	0.918	افزایش سطح کاربرد روش‌های سخت و فراقانونی در تأمین نظم و امنیت	عامل ششم
5	25.322	0.820	توسعه مجازات‌های شدید و خشن	تهدید
3	27.512	0.821	افزایش محسوس سطح کنترل‌ها و اقدامات اطلاعاتی-پلیسی و امنیتی	
2	25.016	0.823	تکرار اقدامات فراقانونی	
4	27.024	0.821	رواج اندیشه‌های سنتی در بین مسئولین نظام	
1	22.319	0.831	فرار نخبگان از صحنه‌های سیاسی و تصمیم‌سازی کشور (عزلت نشینی نخبگان)	
1	59.060	0.903	بازنگری و به‌روز نمودن قانون امنیت ملی کشور متناسب با شرایط زمان و مکان	پدافند غیرعامل
2	47.649	0.890	باز تعریف فرایندهای مدیریت امنیت ملی با رویکرد ایجابی و نرم‌افزاری	
3	28.094	0.846	کاهش صبغه اقدامات امنیتی و پلیسی مشهود و محسوس (جز در موارد خاص)	
4	21.907	0.830	تمرکز بر پیش‌بینی و پیشگیری در بحران‌های امنیتی بجای برخورد‌های مقابله‌ای	

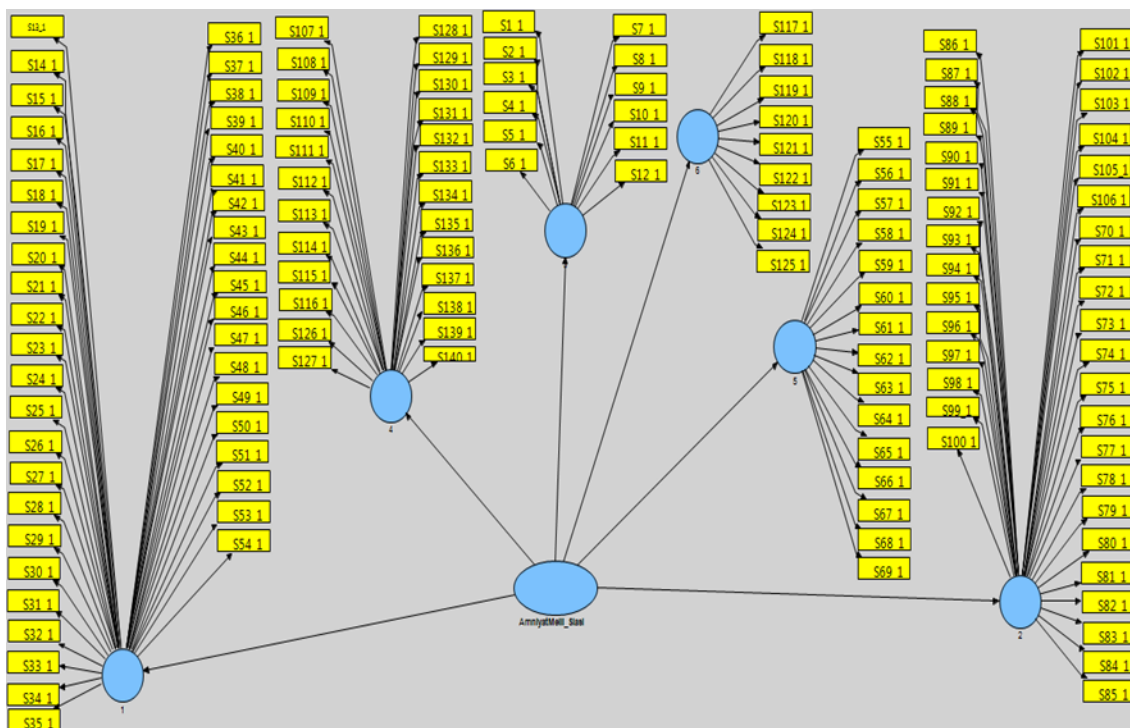
همچنین با توجه به شکل ۲ مقادیر اعداد معناداری نیز برای تمامی سؤالات بیشتر از ۱.۹۶ می‌باشد. با توجه به شکل ۱ و جدول ۵ می‌توان اولویت هریک از مؤلفه‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی را تعیین نمود. نتایج اولویت بندی مؤلفه‌های بعد سیاسی امنیت ملی در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: اولویت مؤلفه‌های بعد سیاسی امنیت ملی

شماره مؤلفه	نام مؤلفه (عامل)	بار عاملی	اولویت
۱	کاهش یا فقدان مشارکت و مشروعیت	۰.۹۷۱	۲
۲	فقدان یا ضعف انسجام سیاسی یا ملی و کاهش نفوذ حاکمیت	۰.۹۷۲	۱
۳	بی ثباتی سیاسی	۰.۹۱۴	۶
۴	کمبود توان سیاست سازی و فقدان یا کاهش تاثیرات بین المللی	۰.۹۵۳	۳
۵	نرخ بالای رفتار خشونت آمیز	۰.۹۴۵	۴
۶	افزایش سطح کاربرد روش های سخت و فراقانونی در تامین نظم و امنیت	۰.۹۱۸	۵

بعد ارائه شده است. لازم به ذکر است با توجه به طولانی بودن عناوین شاخص ها (سؤالات) و مولفه ها، در الگوی مذکور به جای ذکر عنوان، شماره هر یک از سؤالات و مولفه ها با توجه به جداول پنج و شش درج گردیده است.

سوال ۳: الگوی بهینه برای شناخت تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل چگونه است؟ الگوی بهینه برای شناخت تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل در شکل صفحه

تصویر ۳: الگوی بهینه تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل

به دلیل فقدان وحدت رویه و انسجام در سامانه پدافند غیرعامل در حوزه امنیت ملی در راستای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری عمومی در سطح کشور، امکان دفاع غیرعامل یکپارچه در قسمت‌های مختلف عملاً به صورت منسجم و با استفاده از کلیه امکانات وجود ندارد. از طرفی با توجه به وجود تهدیدات (نیمه سخت، نرم و سخت) برای کشور، همه‌آحاد مردم و دستگاه‌ها بایستی همواره آماده مقابله با هرگونه فعالیت خصمانه و براندازانه از سوی دشمنان داخلی و خارجی بوده تا بدون غافلگیری و غفلت بتوانند عکس‌العمل مناسب را درمکان و زمان لازم از خود نشان دهند. بر این اساس به منظور شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده الگوی بهینه تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل، الگویی جدید معرفی گردید. پیاده‌سازی این الگو و پیگیری آن نقش مؤثری در جلوگیری از غافلگیری خواهد داشت. نخستین یافته این پژوهش شناسایی و طراحی ۱۴۰ شاخص برای الگوی بهینه تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها از منظر پدافند غیرعامل بود. دومین یافته پژوهش در قالب شناسایی مؤلفه‌ها به دست آمد. بر اساس ارزش مقادیر مبتنی بر یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی نشان می‌دهد ۷۵.۶۸۵ درصد از مؤلفه‌های تهدیدات بعد سیاسی امنیت ملی و راهکارهای مقابله با آنها بر پایه شش عامل شناسایی شده از پرسشنامه تبیین می‌شود. یافته‌های تحلیل عاملی تأییدی نیز بیانگر این هستند که مشخصه‌ها در سطح قابل قبولی هستند و مدل با داده‌ها، برازش مناسبی دارد. در مجموع با توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های تهدیدات و همچنین راهکارهای شناسایی شده پیشنهاد می‌گردد تا با طراحی مرکز سنجش و ارزیابی سازمان‌ها و دستگاه‌های مختلف سیاسی کشور مبتنی بر مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی ارائه شده، رتبه‌بندی سازمان‌ها و دستگاه‌های سیاسی کشور انجام شود. همچنین تدوین مسیر و دستورالعملی واحد برای سازمان‌ها و دستگاه‌های سیاسی کشور در دستور کار قرار بگیرد. در انتها پیش‌بینی گروه‌های مشاوره‌ای در خصوص اجرای الگوی ارائه شده در سازمان‌ها و دستگاه‌های مختلف سیاسی کشور مبتنی بر یافته‌های این پژوهش نیز می‌تواند از

دیگر ثمرات الگوی طراحی شده باشد تا بتوان بر این اساس سیاست‌ها و برنامه‌های سازمان‌ها و دستگاه‌های سیاسی کشور را ارتقاء، اصلاح و بازنگری نمود.

منابع

۱. بوزان، ب.، مردم، دولت‌ها و هراس. ۱۳۷۸، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۲. کشور، س.پ.غ. سند راهبردی پدافند غیرعامل کشور ۹۶-۱۳۹۲. ۱۳۹۲، سازمان پدافند غیرعامل کشور: تهران.
۳. جمشید، ع. طراحی مدل راهبردی امنیت ملی جامعه اطلاعاتی در راستای دفاع همه‌جانبه؛ با تأکید بر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ ج.۱.۱. فصلنامه اطلاعاتی حفاظتی جامعه اطلاعاتی، ۱۳۹۴ (۲۱).
۴. امیر، گ. الگوی مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل، در دانشکده مدیریت و حسابداری. ۱۳۹۱، دانشگاه علامه طباطبائی: تهران.
۵. محمد، ش. دکترین پدافند غیرعامل جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدیدات ناهمگون. ۱۳۹۵، دانشگاه عالی دفاع ملی: تهران.
۶. الهام، ح.خ. سیاست‌گذاری راهبرد دفاعی: مطالعه موردی پدافند غیرعامل. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۳۹۲. ۹(۲۳).
۷. سعید، ش.پ. و ع. علی، ارائه راهبردهای اولویت‌بندی شده پدافند غیرعامل در حوزه امنیت عمومی. فصلنامه ناجا، ۱۳۹۳.
۸. علی، د. و ر. آرش، مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS. 1395، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
۹. محمدرحیم، ا. و م. شهریار، مدل‌سازی معادلات ساختاری به کمک نرم افزار لیزرل. ۱۳۹۳.